Mánudaginn 30. mars 1987.

Nr. 95/1986. **Ingólfur Arnarson**
(Þórólfur Kr. Beck hrl.)
gegn
Kolbrúnu Ingimarsdóttur
sín vegna og f.h.
ófjárráða barna sinna Ingimars Arnar
Ingólfs Rúnars og Guðrúnar
Ingólfsbarna
Hrönn Ingólfsdóttur
(Þorsteinn Júlíusson hrl.)
og dómsmálaráðherra og fjármálaráðherra f.h. ríkissjóðs
(Gunnlaugur Claessen hrl.)

Stjórnsýsla. Barnalög. Meðlag. Gjafvörn.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Magnús Thoroddsen, Bjarni K. Bjarnason, Guðmundur Jónsson, Halldór Þorbjörnsson og Þór Vilhjálmsson.

Áfrýjandi skaut máli þessu til Hæstaréttar með áfrýjunarstefnu 14. mars 1986. Hann krefst þess, „að stefndu þoli að felldur verði úr gildi með dómi úrskurður dómsmálaráðuneytisins dags. 19. júní 1984;“ og að stefndu verði in solidum dæmd til að greiða honum málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndu dómsmálaráðherra og fjármálaráðherra f.h. ríkissjóðs krefjast þess, að hinn áfrýjaði dómur verði staðfestur og að áfrýjandi verði dæmdur til að greiða þeim málskostnað fyrir Hæstarétti.

Aðrir stefndu krefjast staðfestingar á hinum áfrýjaða dómi og að áfrýjandi verði dæmdur til að greiða þeim málskostnað fyrir Hæstarétti eins og málið væri ekki gjafvarnarmál, en þeir fengu gjafvörn fyrir Hæstarétti með bréfi dóms- og kirkjumálaráðuneytisins dagsettu 9. febrúar 1987.

Stefnda Hrönn Ingólfsdóttir varð fjárráða eftir uppsögu héraðsdóms og hefur því sjálf tekið við forræði málsins hér fyrir dómi.

Í VII. kafla laga nr. 39/1921 um stofnun og slit hjúskapar var

fjallað um lögskilnað. Í 2. mgr. 79. gr. sagði svo: „Nú hafa hjón gert samning um framfærslu barna sinna, og getur þá einnig stjórnarráðið breytt þeim samningi, ef hagur foreldranna hefir breytzt, eða ef ætla má að breyting verði börnunum til bóta."

Lög nr. 39/1921 voru felld úr gildi með lögum nr. 60/1972 um stofnun og slit hjúskapar. Í hinum nýju lögum er hins vegar ekki að finna neitt ákvæði samsvarandi ákvæði 2. mgr. 79. gr. laga nr. 39/1921.

Dómsmálaráðuneytið gaf hinn 18. apríl 1978 út leyfisbréf til lögskilnaðar milli áfrýjanda og stefndu Kolbrúnar Ingimarsdóttur með þeim skilmálum, sem hjónin höfðu gert samning um 4. apríl 1978.

Í barnalögum nr. 9/1981 segir í 22. gr.: „Staðfestur samningur um framfærslueyri, sbr. 21. gr., er því ekki til fyrirstöðu, að valdsmaður skipi máli annan veg en samningur kveður á um, enda telji hann að aðstæður hafi breyst verulega eða samningur gangi í berhögg við þarfir barns."

Með bréfi til dóms- og kirkjumálaráðuneytisins 9. apríl 1984 óskaði Kolbrún Ingimarsdóttir þess, að það úrskurðaði, að áfrýjandi greiddi þrefalt meðlag með börnum þeirra.

Með úrskurði 19. júní 1984 mælti ráðuneytið svo fyrir með tilvísun til 22. gr. barnalaga, að áfrýjandi skyldi greiða konunni tvöfalt meðalmeðlag með börnunum fjórum, uns þau næðu fullum 18 ára aldri. Er það þessi úrskurður, sem mál þetta snýst um.

Hér fyrir dómi byggir áfrýjandi kröfur sínar eins og í héraði á því í fyrsta lagi, að eftir 1. gr. stjórnarskrárinnar nr. 33/1944 hafi dóms- og kirkjumálaráðuneytinu verið óheimilt að byggja á ákvæðum IV. kafla barnalaga og kveða upp úrskurðinn 19. júní 1984, þar sem ráðneytið hafi með því beitt dómsvaldi. Hvað sem líður heimild dómstóla til að fjalla um gildi hins umdeilda úrskurðar eða endurskoða niðurstöðu hans, verður ekki talið, að það sé andstætt stjórnarskránni að fela stjórnvöldum að taka ákvarðanir þær sem mælt er fyrir um í IV. kafla barnalaga. Verður krafa áfrýjanda því ekki tekin til greina á þessum grundvelli.

Þá byggir áfrýjandi á því, að úrskurður eftir 22. gr. barnalaga verði ekki upp kveðinn nema sýnt sé fram á, að aðstæður hafi breyst verulega. Fallast ber á það með héraðsdómi, að úrskurður sé heimill eftir lokaákvæði 22. gr., þ.e. vegna þarfa barns án tillits til breyttra

aðstæðna. Verður krafa áfrýjanda því ekki tekin til greina á þessum grundvelli.

Áfrýjandi rökstyður kröfur sínar einnig með því, að gallar hafi verið á undirbúningi hins umdeilda úrskurðar og á formi hans. Eru rök áfrýjanda nánar rakin í héraðsdómi. Fallast ber á það sem þar segir um röksemdirnar og verður krafa áfrýjanda ekki tekin til greina á grundvelli þeirra.

Ennfremur heldur áfrýjandi því fram, að ráðuneytið hafi brostið vald til að kveða upp hinn umdeilda úrskurð, þar sem valdsmaður sé nefndur í 22. gr. barnalaga, en það orð verði ekki notað um ráðuneytið. Þó að fallast megi á það með áfrýjanda, að orðið valdsmaður, sem oft er notað í barnalögunum, taki ekki í mæltu máli yfir ráðuneytið, og þótt í 3. mgr. 16. gr. laganna sé gerður munur á ráðuneytinu og valdsmanni, verður að fallast á það með héraðsdómara, að í 22. gr. merki hið umdeilda orð m.a. ráðuneytið. Byggist það á venju um framkvæmd sifjaréttarmála og því, hvert er hlutverk ráðuneytisins í afgreiðslu mála á þessu sviði.

Áfrýjandi heldur því fram að taka beri tillit til þess, að börnum þeirra Kolbrúnar Ingimarsdóttur var, þegar hjónaskilnaður varð, afhentur þriðjungur fasteignarinnar Þrastaness 22 sem fyrirfram greiddur arfur. — Í 23. gr. 1. mgr. barnalaga er ráðagerð um, að greidd sé „fúlga til þess að fullnægja framfærsluskyldu". Ekki verður séð að 1978 hafi eignarhlutinn, er til barnanna gekk, verið tengdur framfærsluskyldu foreldranna og því síður áfrýjanda sérstaklega. Hlýtur afhendingin þó með öðru að koma til athugunar þegar metið er hvort samningurinn frá 1978 gangi í „berhögg við þarfir barns" skv. 22. gr. barnalaganna.

Gögn þau um fjárhag áfrýjanda, sem lögð hafa verið fyrir dómstólana, sýna að það gengur í berhögg við þarfir barna hans og stefndu Kolbrúnar að binda framfærslueyri frá honum við meðalmeðlag. Eru ekki efni til að taka til greina dómkröfur áfrýjanda. Verður héraðsdómur staðfestur.

Rétt er að málskostnaður falli niður fyrir Hæstarétti.

Allur gjafvarnarkostnaður stefndu Kolbrúnar, Hrannar, Ingimars Arnar, Ingólfs Rúnars og Guðrúnar greiðist úr ríkissjóði, þar á meðal málsvarnarlaun skipaðs talsmanns þeirra, sem þykja hæfilega ákveðin 80.000,00 krónur.

Dómsorð:

Hinn áfrýjaði dómur er staðfestur.

Málskostnaður fyrir Hæstarétti fellur niður.

Gjafvarnarkostnaður stefndu Kolbrúnar Ingimarsdóttur persónulega og fyrir hönd Ingimars Arnar Ingólfssonar, Ingólfs Rúnars Ingólfssonar og Guðrúnar Ingólfsdóttur og gjafvarnarkostnaður Hrannar Ingólfsdóttur greiðist úr ríkissjóði, þar á meðal laun skipaðs talsmanns þeirra, Þorsteins Júlíussonar hæstaréttarlögmanns, 80.000,00 krónur.

Dómur bæjarþings Reykjavíkur 20. desember 1985.

I.

Mál þetta, sem dómtekið var 6. desember sl., hefur Ingólfur Arnarson tannlæknir, nnr. 4175-8672, Hamraborg 4, Kópavogi, höfðað fyrir bæjarþingi Reykjavíkur með stefnu birtri 17. desember 1984 á hendur dómsmálaráðherra og fjármálaráðherra f.h. ríkissjóðs og Kolbrúnu Ingimarsdóttur nnr. 5661-9437, Þrastanesi 22, Garðabæ, persónulega og f.h. ófjárráða barna sinna Hrannar f. 21. apríl 1968, Ingimars Arnar f. 19. október 1969, Ingólfs Rúnars f. 28. október 1970 og Guðrúnar f. 31. október 1974, allra Ingólfs barna Arnarsonar.

Dómkröfur stefnanda eru þær að felldur verði úr gildi með dómi úrskurður dómsmálaráðuneytisins dags. 19. júní 1984 svohljóðandi:

„Kolbrún Ingimarsdóttir, Þrastanesi 22, Garðakaupstað, hefur farið þess á leit með bréfi, dags. 9. apríl sl., að fyrrverandi eiginmanni hennar Ingólfi Arnarsyni, Hamraborg 4, Kópavogi, verði gert að greiða henni þrefalt meðalmeðlag með börnum þeirra, Hrönn f. 21. apríl 1968, Ingimar Erni, f. 19. október 1969, Ingólfi Rúnari f. 28. október 1970 og Guðrúnu f. 31. október 1974, á þeirri forsendu að tekjumunur sé verulegur. Einnig vísar konan til 14. gr. barnalaga nr. 9/1981, til stuðnings kröfu sinni.

Maðurinn gerði grein fyrir afstöðu sinni til erindis konunnar með bréfi, dags. 11. maí sl., þar sem hann hafnar breytingum á skilnaðarsamkomulagi aðila, dags. 4. apríl 1978. Jafnframt vísar hann máli sínu til stuðnings í 20. sbr. 24. gr. barnalaga nr. 9/1981.

Ingólfur Arnarson og Kolbrún Ingimarsdóttir fengu leyfisbréf til lögskilnaðar, útgefið hinn 18. apríl 1978 í dóms- og kirkjumálaráðuneytinu. Til grundvallar skipan forsjár barna þeirra og tilhögun meðlagsgreiðslna með þeim lá skilnaðarsamkomulag, dags. 4. apríl 1978. Samkvæmt sam-

komulaginu átti maðurinn að greiða konunni tvöfalt meðalmeðlag með hverju barni í 12 mánuði frá 1. apríl 1978, en einfalt meðlag með hverju barni eftir það.

Að athuguðu máli og með vísan til 22. gr. barnalaga nr. 9/1981 er hér með ákveðið að maðurinn greiði konunni tvöfalt meðalmeðlag með börnunum Hrönn, Ingimar Erni, Ingólfi Rúnari og Guðrúnu, hverju um sig uns þau ná fullum 18 ára aldri.

Meðlagið greiðist fyrirfram 1. hvers mánaðar en áfallið meðlag þegar í stað.

Í dóms- og kirkjumálaráðuneytinu, 19. júní 1984."

Ennfremur er þess krafist að stefndu verði in solidum dæmd til að greiða stefnanda málskostnað samkvæmt gjaldskrá LMFÍ og aukatekjulögum, en fjármálaráðherra sé stefnt í málinu f.h. ríkissjóðs vegna kröfu um málskostnað.

Stefndu dómsmálaráðherra og fjármálaráðherra f.h. ríkissjóðs krefjast aðallega sýknu af öllum kröfum stefnanda og málskostnaðar úr hendi hans að mati réttarins, en til vara að málskostnaður verði látinn niður falla.

Þá er þess krafist að eftirfarandi ummæli stefnanda á bls. 10 í stefnu verði ómerkt: að „látið hafi verið undan undirróðri pólitísks þrýstihóps" og bls. 7 „er slíkur úrskurður ráðuneytisins til hennar (sic) mestu hneisu".

Stefnda Kolbrún krefst fyrir sína hönd og barna sinna sýknu af kröfum stefnanda og málskostnaðar úr hendi hans skv. gjaldskrá LMFÍ, eins og málið væri ekki gjafvarnarmál, en stefnda fékk gjafvarnarleyfi með bréfi dóms- og kirkjumálaráðuneytisins dags. 11. apríl 1985.

Stefnandi krefst sýknu af kröfu um ómerkingu framangreindra ummæla.

Sættir hafa verið reyndar árangurslaust.

II.

Stefnandi kveður málsatvik vera þau að stefnandi og stefnda Kolbrún hafi gengið í hjúskap í september 1967. Hafi þau eignast börnin Hrönn, Ingimar Örn, Ingólf Rúnar og Guðrúnu. Þau hafi aflað verulegra eigna í hjúskap þessum, svo sem fram komi á dskj. nr. 3, og skattskýrslum. Aðaleignir hafi verið glæsilegt einbýlishús í Arnarnesi, Range-Rover bifreið o.s.frv. Á árinu 1978 hafi hjúskap aðilja verið slitið. Mjög verulegur ágreiningur hafi orðið með aðiljum um skiptingu eigna og skulda, með hvaða hætti hagir barna þeirra skyldu tryggðir og með hvaða móti aðiljar leystu af hendi framfærsluskyldu sína gagnvart börnunum.

Blandist inn í þessi mál sá misskilningur konunnar að aflahæfni mannsins vegna tannlæknismenntunar hans skyldi koma til skipta í búinu sem eign þess. Viðhorf mannsins hafi í upphafi verið þau að skipta bæri eignum til helminga, en konan muni hafa krafist nærfellt allra eigna búsins. Að

samningsgerð þessari hafi staðið af hálfu mannsins Þórólfur Kristján Beck en af hálfu konunnar Jónas Aðalsteinsson hrl., og hafi kröfur aðilja og staða mála verið ítarlega ræddar þeirra á milli og ennfremur milli aðilja sjálfra. Forsendur fyrir gerð skilnaðarsamnings aðilja hafi því verið einkar ljósar, ekki síst með hvaða hætti framfærsla barnanna skyldi leyst og þau atriði raunar ein meginforsendan fyrir samningsgerðinni allri.

Efni skilnaðarsamnings aðilja, sem undirritaður var í apríl 1978, hafi í meginatriðum verið á þá lund að nærfellt allar eignir búsins skyldu ganga til konunnar til tryggingar framfærslu barnanna og hennar. Sérstaklega hafi verið um samið að tvöfalt meðlag skyldi greitt með börnunum í skamman tíma og félli síðar niður, en að öðru leyti hafi framfærsla þeirra verið miðuð við efnahag foreldra og að fullu tryggð af hálfu mannsins með eignaskiptingunni sjálfri og ráðstöfun eigna til konunnar. Til fullnaðartryggingar að þessu leyti hafi ⅓ hluti fasteignarinnar að Þrastanesi 22 verið gerður að eign barnanna. Þarna hafi og öðrum þræði verið um að ræða dánarráðstafanir á miklum verðmætum.

Ingólfur Arnarson hafi árið 1979 gengið að eiga Halldóru Þorvaldsdóttur og átt með henni soninn Örn Haukstein, f. 17. janúar 1980. Hjúskap þeirra Halldóru hafi lokið með skilnaði í júní 1983. Skilnaðarsamningur vegna þeirra hjúskaparslita liggi fyrir á dskj. nr. 13. Ljóst sé af samningi þessum að fjárhagur stefnanda hafi alls ekki breyst til hins betra, heldur þvert á móti, einkum þegar tekið sé tillit til þess að hann sé nú maður kominn á miðjan aldur og óvíst um að heilsa og starfsþrek endist.

Kolbrún Ingimarsdóttir hafi frá skilnaði þeirra hjóna búið að Þrastanesi 22 með börnum þeirra hjóna. Eftir skilnaðinn hafi hún gengið í hjúskap með Magnúsi Sigurðssyni en þeim hjúskap hafi lokið með skilnaði. Eigi virðist hafa verið hirt um að afla samnings vegna þeirra hjúskaparslita af hálfu dómsmálaráðuneytis.

Kolbrún og seinni maður hennar hafi búið að Þrastanesi 22. Ekki hafi Kolbrún greitt börnum sínum leigu fyrir þann þriðjung hússins sem sé í þeirra eign. Ekki sé vitað til að fjárhagur Kolbrúnar hafi versnað frá því að þau Ingólfur skildu. Hún muni nýverið hafa keypt sér nýja bifreið. Hún muni að undanförnu hafa verið í heilsdagsstarfi, en úrskurður ráðuneytisins muni m.a. vera á því byggður að henni væri slíkt ókleift að eigin sögn.

Frá því að þau Kolbrún skildu hafi Ingólfur lagt verulega með börnum sínum umfram umsamdar meðlagsgreiðslur. Hafi yfirleitt verið þannig að þessu staðið að hann hafi lagt til leikföng, fatnað og ýmsa dýrari hluti og búsmuni samkvæmt óskum og ábendingum Kolbrúnar. Hafi þarna verið um að ræða mjög veruleg fjárframlög, t.d. dýr reiðhjól, hljómflutningstæki, tölvur, ferðapeninga o.s.frv. Vísist um framlög þessi til dskj. nr. 9. Framlög þessi séu samkvæmt þeirri meginreglu sem lagareglur um framfærslu geri ráð

fyrir í frjálsu formi án afskipta hins opinbera. Til þeirra verði að taka fyllsta tillit við ákvarðanatöku samkvæmt barnalögum.

Málsástæður og lagarök stefnanda séu þessi:

Með 20. gr. barnalaga nr. 9/1981 sé valdsmanni fengið í hendur af löggjafanum vald til að breyta meðlagsúrskurði, komi fram um það rökstudd beiðni, enda sé sýnt fram á að hagir foreldra eða barns hafi breyst. Samkvæmt 24. gr. s.l. gildi reglur IV. kafla laganna einnig um ákvarðanir um framfærslueyri með börnum við skilnað.

Hafi ráðuneytið litið svo á að með þessu móti sé því fengið dómsvald til að kollvarpa samningum um mjög stórvægileg fjárhagsatriði, þ.e. samningum um eignaskipti og með hvaða hætti hjón sjái börnum sínum farborða og leysi af hendi framfærsluskyldur sínar gagnvart börnum sínum við hjúskaparslit. Stefnandi líti svo á að dómsmálaráðuneytinu beri samkvæmt lögum að vísa slíkum ágreiningsefnum um meðlög frá afgreiðslu í ráðuneyti og til afgreiðslu dómstóla, þar sem ljóst sé að við eignaskipti hafi verið tekið fullnaðartillit til framfærsluþarfar og framfærsluskyldu með stórvægilegu framlagi eigna í þessu augnamiði. Slík mál séu í innsta eðli sínu dæmigerð dómsmál sem framkvæmdavaldshafa beri ekki að afgreiða. Sé það skynsamlegastur og nærtækastur skilningur á lagaákvæðum þessum, að undirskilið hafi verið af hálfu löggjafarvaldsins að slík dæmigerð dómsmál sættu eigi efnisafgreiðslu hjá valdsmanni eða í dómsmálaráðuneytinu heldur gengju til dómstóla eðlis síns vegna. Sé enn brýnni ástæða til slíkrar málsmeðferðar í tilvikum, þar sem lagagrundvöllur hafi gerbreyst frá því að skilnaður fór fram.

Verði hins vegar eigi fallist á þennan skilning sé vörn á því reist að löggjafinn hafi með setningu 20., 22. og 24. gr. barnalaga nr. 9/1981 brotið í bága við þrískiptingu valdsins með því að fá handhafa framkvæmdavalds í hendur úrlausn um málefni, sem sé í eðli sínu óumdeilanlegt dómsmál. Sé málsvörn á því reist að nefnt lagaákvæði fái eigi samræmst löggjafarhugtaki því sem 2. gr. stjórnarskrárinnar byggi á og að ákvæðið sé reist á ómálefnalegu löggjafarmati og því að engu hafandi sem réttarheimild.

Alkunna sé að málsmeðferð fyrir dómstólum sé mun vandaðri og tryggari en hjá stjórnvöldum. Sé ljóst að með því að fela framkvæmdavaldshöfum fullnaðarúrlausn um slíkan réttarágreining sé réttaröryggi þegnanna alls ekki nægilega tryggt, svo sem á daginn hafi komið í þessu máli. Sé t.d. enn ekki vitað með vissu hvort ráðuneytið hafi orðið við óskum annars aðiljans um öflun tiltekinna grundvallargagna varðandi málið eða eigi.

Ljóst megi vera að hér sé um svo alvarlega atlögu að ræða að þrískiptingu valdsins og grundvelli lýðræðislegrar stjórnskipunar að dómstólar geti eigi vikið sér undan þeirri skyldu sinni að ógilda slíka löggjöf og beina löggjafanum inn á réttar brautir á ný með slíkri ógildingu.

Stefnandi byggi í þriðja lagi á því að ógilda beri úrskurð ráðuneytisins, þar sem virtar hafi verið að vettugi grundvallarreglur stjórnarfarsréttar um málsmeðferð hjá stjórnvöldum og að stjórnvaldsákvörðuninni sé stórlega ábótavant að formi til. Sé mjög ljóst að misbrestir þessir hafi haft mjög óheillavænleg áhrif á tök stjórnvaldsins á viðfangsefni sínu og loks á sjálfa niðurstöðuna. Skuli í þessu sambandi eftirtalin atriði nefnd:

a. Aðiljum hafi eigi verið gefinn kostur á að gæta réttar síns með nægilega tryggum hætti. Svonefnd andmælaregla, sbr. dóm Hæstaréttar frá 11. nóvember 1980 í málinu nr. 66/1978: Félagsmálaráðherra og fjármálaráðherra f.h. ríkissjóðs og hreppsnefnd Fellahrepps, f.h. hreppsins gegn Halldóri Vilhjálmssyni, hafi verið þverbrotin við meðferð málsins.

b. Leynd hafi hvílt yfir því hvaða gögn hafi legið frammi er úrskurður var kveðinn upp. Ætli stefnandi að gögn hafi verið lögð fram af hálfu gagnaðila í málinu án þess að stefnanda hafi verið kynnt þau og gefinn kostur á að tjá sig um þau gögn.

c. Úrskurðurinn sé með öllu órökstuddur. Engrar viðleitni gæti í úrskurðinum til að upplýsa á hvaða staðreyndum sé byggt og að hvaða leyti hagir foreldris séu taldir hafa breyst og þaðan af síður með hvaða hætti sönnur hafi verið færðar að meintum breytingum af hálfu sóknaraðila. Eigi sé heldur getið um hvort byggt sé á að samningur gangi í berhögg við þarfir barna sbr. 24. gr.

d. Samkvæmt lögum nr. 9/1981 hafi mál þetta eigi sætt umfjöllun réttra stjórnvalda. Samkvæmt lögunum skuli valdsmaður, (bæjarfógeti, sýslumaður) úrskurða í málum þessum á frumstigi. Samkvæmt lögum sé þessi úrskurður (niðurlagsákvæði 16. gr.) kæranlegur til dómsmálaráðuneytisins. Hér sé um að ræða lögboðna kæruleið frá lægra stjórnvaldi til æðra stjórnvalds, sem ekki hafi verið farin. Sé ljóst að með þessari kæruleið frá lægra stjórnvaldi til æðra stjórnvalds sé ætlunin að tryggja hlutaðeigendum réttaröryggi. Dómsmálaráðuneytinu hafi borið að vísa þessu máli frá sér til valdsmanns.

e. Formskilyrða þeirra er í 16. gr. barnalaga greini hafi eigi verið gætt.

Í fjórða lagi byggi stefnandi á því að fyrirliggjandi stjórnvaldsúrskurður sé að niðurstöðu til svo óljós, að hann beri að ógilda sem stjórnvaldsákvörðun. Sé úrskurðurinn tæpast framkvæmanlegur og með öllu óljóst hve mikið eigi að greiða og frá hvaða tíma.

Samkvæmt 20. og 22. gr. barnalaga sé réttarstaðan í máli þessu sú að það sé sóknaraðilja (konunnar) að sýna fram á að hagir foreldra eða barns hafi breyst og að upplýsa hverjir þeir hafi verið og í hverju breytingin sé fólgin. Þessari lögbundnu réttar- og sönnunarstöðu eigi ekki að vera unnt að breyta með því að kveða upp rangan og nánast óundirbúinn stjórnvaldsúrskurð. Sönnunarskyldan verði ekki flutt með þessu móti frá konu til

manns. Með skírskotun til þessa skuli sérstaklega áréttað að í reynd eigi sönnunarbyrðin eða afsönnunarbyrðin í máli þessu alls ekki að hvíla á stefnanda um að hagir foreldra hafi ekki breyst eða stjórnvaldsúrskurður sé efnislega rangur, heldur sé það þvert á móti varnaraðilja konunnar, eða ráðuneytisins að sýna fram á fyrir dóminum að svo sé, eins og ákvæði IV. kafla barnalaga bjóði.

Helstu efnisannmarkar stjórnvaldsúrlausnar þeirrar, sem til umfjöllunar sé í máli þessu, séu þessir hinir helstu:

a. Úrskurðurinn sé alls ekki reistur á þeim lögbundnu forsendum, sem hann beri að grundvalla á. Í úrskurðinum komi fram, að meginforsenda hans sé sú, að „Tekjumunur sé verulegur". Ekki að hagir foreldra hafi breyst verulega, sem sé hið lögbundna skilyrði fyrir slíkri ákvörðun sbr. 20. gr. barnalaga nr. 9/1984.

Ljóst sé að tekjumunur hafi alla tíð verið mjög verulegur og hafi skilnaðarsamningur þeirra hjóna og ákvæði hans um framfærslu einmitt verið á því reistur. Forsendur fyrir samningsgerðinni hafi að þessu leyti alls ekki breyst og hagir foreldranna og barna raunar ekki heldur.

b. Ljóst sé að hagir stefnanda hafi versnað til muna frá því samningur um hjúskaparslit var gerður. Stefnandi eigi nú fleiri börn og hafi auknar framfærsluskyldur að því leyti, bæði umsamdar og eins í formi frjálsra framlaga. Tekjur stefnanda hafi lækkað hlutfallslega frá því sem áður var. Ekki hafi verið haft fyrir því að afla haldbærra upplýsinga um fjárhag konunnar.

c. Ekki hafi verið tekið neitt tillit til mjög verulegra frjálsra framlaga föður til framfærslu barnanna.

d. Með hinum tvöföldu meðlögum halli ráðuneytið stórlega á yngsta barn stefnanda, Örn Haukstein. Með fyrra skilnaðarsamningi hafi erfðaréttur Arnar Hauksteins eftir föður sinn verið skertur mjög verulega gagnvart öðrum systkinum. Sé í hæsta máta annarlegt að hið háa dómsmálaráðuneyti auki nú enn á mismunun þessa bæði gagnvart erfðum og einnig hvað framfærslu varði.

e. Tvöfallt meðalmeðlag með fjórum börnum nemi nú hátt í mánaðarlaun löglærðs fulltrúa hjá ríkinu. Ekki leiki nokkur vafi á að breytingu á meðlagsgreiðslu í slíku tilviki beri samkvæmt fyrirliggjandi lagatexta að ákveða í hlutfalli við þá breytingu og bata, sem orðið hafi á högum beggja aðilja. Miðað við þær upplýsingar, sem fyrir liggi í málinu um breytingar á högum aðilja megi ætla að hámarkshugmyndir þær um hækkun, er ráðuneytismenn hefðu getað fengið, hefðu numið í allra hæsta lagi ca. 4-5% af umsömdum greiðslum, en lækkun hefði þó verið nær lagi miðað við hinar upphaflegu tekjuforsendur. Úrlausnin sé að þessu leyti til einnig í algerri andstöðu við þær lögbundnu forsendur sem miða beri við.

Ummæli þau sem krafist sé ómerkingar á séu almenns eðlis og ekki hafi verið færð rök að því að þau séu ósæmileg.

Stefnda Kolbrún lýsir málavöxtum á þann veg að hún hafi fyrir hjúskap sinn með stefnanda á árinu 1967 komið sér upp talsverðum eignum, aðallega með aðstoð foreldra sinna. Hafi hún átt íbúð í blokk að Hraunbæ 6 og lóð að Haukanesi 51, Garðabæ. Stefnandi hafi á þessum tíma verið nemi í Háskóla Íslands og hjá honum hafi átt sér stað lítil eignamyndun. Fljótlega eftir að hann lauk námi og kvæntist stefndu hafi hann komið sér upp tannlæknastofu, og hafi þá eignir þessar að hluta runnið til þeirrar fjármögnunar sem þar hafi verið nauðsynleg.

Við hjúskaparslit stefnanda og stefndu hafi verið gerður skilnaðarsamningur, þar sem eignaskipting var á þá leið að í hlut stefndu komu húseign búsins og önnur bifreiðin, en í hlut stefnanda komu tannlæknastofan, bankainnstæður og yngri og jafnframt stærri bifreiðin. Skuldum hafi aðiljar skipt á milli sín.

Í samningnum hafi verið kveðið á um að ⅓ hluti húseignarinnar skyldi greiðast fjórum börnum hjónanna sem fyrirfram greiddur arfur. Það muni hafa komið í hlut stefndu að greiða fasteignagjöld og viðhaldskostnað vegna hluta barnanna í eigninni. Í samningnum hafi verið kveðið á um að stefnandi greiddi tvöfalt meðalmeðlag með börnunum í eitt ár en einfalt meðlag eftir það. Því sé mótmælt, sem stefnandi haldi fram, að stærsti hluti eignanna hafi gengið til stefndu til framfærslu hennar og barnanna. Þá sé áréttað mikilvægi þess að halda eignaskiptingu skilnaðarsamningsins aðgreindri frá þeim ákvæðum samningsins, sem lúti að framfærslu barnanna. Forsendur við samningsgerðina varðandi síðasttalda atriðið muni hafa verið þær að tryggja ætti framfærslu barnanna með hinu tvöfalda meðlagi í eitt ár eftir skilnað. Önnur ákvæði samningsins, sem að börnunum lúti, séu síðan ákvæðin um greiðslu hins fyrirfram greidda arfs.

Eftir skilnaðinn hafi stefnda búið áfram að Þrastanesi 22 með börnunum fjórum sem lutu forsjá hennar. Í desember 1979 hafi hún gifst Magnúsi Sigurðssyni en þeim hjúskap hafi lokið með skilnaði í mars 1980. Með stefndu og Magnúsi hafi verið gerður kaupmáli og við skilnað þeirra hafi komið þær eignir í hlut hvors um sig sem þau höfðu lagt til búsins.

Stefnda hafi ekki unnið utan heimilis meðan hún var í hjúskap með stefnanda og eftir skilnaðinn hafi henni verið örðugt um vik að afla tekna með eigin vinnu. Börnin hafi þarfnast umönnunar og þær tekjur, sem stefnda hefði hugsanlega getað aflað, hefðu ekki hrokkið til að greiða fyrir barnagæslu. Á árinu 1979 hafi stefnda reynt vinnu utan heimilis og hafi hún þá starfað hjá Ferðamiðstöðinni hf. Börnin hafi þá verið í gæslu hjá móður stefndu sem búi skammt frá henni. Þetta fyrirkomulag hafi ekki gengið upp enda móðir stefndu að mestu bundin við hjólastól vegna veikinda.

Börnin séu öll í skóla og afli því ekki tekna sjálf nema að takmörkuðu leyti á sumrin.

Þær tekjur, sem heimili stefndu hafi haft, séu því eingöngu mæðralaun og meðlagsgreiðslur stefnanda og hafi í reynd ekki dugað til framfærslu heimilisins. Stefnda hafi í raun notið mikils fjárhagsstuðnings frá foreldrum sínum. Árið 1983 hafi hún þurft að taka skammtímalán í bönkum. Á árinu 1984 hafi hún farið fram á úrskurð dómsmálaráðuneytisins um að stefnandi greiddi þrefalt meðalmeðlag með börnunum. Þessi krafa stefndu hafi verið tekin til greina að hluta með úrskurði ráðuneytisins um tvöfalt meðlag þann 19. júní 1984. Stefnandi hafi ekki sinnt greiðsluskyldu samkvæmt úrskurðinum.

Eftir að úrskurður dómsmálaráðuneytisins gekk hafi stefnda hafið störf sem læknaritari á Landsspítalanum. Það sé rangt sem haldið sé fram af hálfu stefnanda, að stefnda hafi keypt sér nýja bifreið. Stefnda hafi á síðastliðnu ári selt Wartburg bifreið árgerð 1982 á kr. 85.000,00 og keypt notaða bifreið Fiat Panda, árgerð 1983, á kr. 138.000,00, en foreldrar stefndu hafi lagt til mismuninn.

Sýknukröfu sína byggir stefnda á því að úrskurður meðstefnda sé ekki haldinn neinum annmörkum sem leiða eigi til ógildingar hans. Engir formlegir eða efnislegir gallar séu á úrskurðinum.

Mótmælt sé öllum fullyrðingum stefnanda þess efnis, að dómsmálaráðuneytið hafi ekki verið til þess bært að kveða upp úrskurðinn. Ákvæði l. nr. 9/1981 mæli ótvírætt fyrir um úrskurðarvald ráðuneytisins og verði ekki séð að þau ákvæði brjóti í bága við stjórnarskrá.

Einnig sé mótmælt þeim yfirlýsingum stefnanda um að óeðlilegum aðferðum hafi verið beitt við málsmeðferð í ráðuneytinu, svo og fullyrðingum stefnanda um formgalla á úrskurðinum.

Af hálfu stefnanda sé því haldið fram að efnisleg tök meðstefnda, dómsmálaráðuneytisins, séu í mótsögn við ákvæði barnalaga. Þessu sé eindregið mótmælt. Þau ákvæði laganna, sem hér eigi við, séu 20. og 22. gr. Skv. 22. gr. geti valdsmaður, í þessu tilviki dómsmálaráðuneytið, úrskurðað á annan veg en samningur kveði á um, gangi samningurinn í berhögg við þarfir barnsins. Ljóst sé að með samningi stefndu og stefnanda við skilnað þeirra hafi framfærsla barnanna ekki verið tryggð á þann hátt sem lög stóðu til.

Varðandi þann hluta samningsins, sem fjallaði um að börnin fengju fyrirfram greiddan arf, þá sé hér að sjálfsögðu um erfðagerning að ræða en ekki framfærslugerning.

Af samningnum verði ekkert ráðið um meðlagsgreiðslur í öðru formi en greint hafi verið frá hér að framan. Í 14. gr. barnalaga segi beinlínis að framfærslu barna skuli haga með hliðsjón af högum foreldra og þörfum

barna. Í þessu felist að tekjuháir foreldrar skuli leggja hærri fjárhæðir til framfærslu en tekjulágir foreldrar. Skattframtöl aðilja sýni að stefnandi hafi haft margfaldar tekjur á við stefndu. Á þessum staðreyndum og lagarökum hljóti úrskurðurinn að vera grundvallaður.

Mótmælt sé að meðlagsgreiðslur stefnanda með barni af síðara hjónabandi hafi þýðingu í þessu máli.

Af hálfu stefndu dómsmálaráðherra og fjármálaráðherra f.h. ríkissjóðs er því haldið fram að óþarft sé að stefna fjármálaráðherra f.h. ríkissjóðs eingöngu vegna kröfu stefnanda um málskostnað, og beri að taka tillit til þess við ákvörðun málskostnaðar.

Sýknukröfu sína byggja þessir stefndu á því að á úrskurði þeim, er stefnandi krefst ógildingar á, séu engir þeir annmarkar að formi eða efni er leitt geti til ógildingar hans.

Þeirri málsástæðu stefnanda að dómsmálaráðuneytið hafi brostið vald til að taka málið til umfjöllunar, þar sem í samningi á dskj. nr. 3 hafi verið blandað saman ákvörðun um meðlag og eignaskipti og beri í þeim tilvikum að leggja málefnið undir úrlausn dómstóla, sé alfarið vísað á bug.

Samkvæmt l. nr. 9/1981 beri valdsmanni að úrskurða endanlega um meðlagsfjárhæð sbr. 17. gr. (sic), og skv. 22. sbr. 24. gr. hafi hann heimild til að ákveða aðra tilhögun meðlagsgreiðslu en um sé samið, telji hann að aðstæður hafi breyst verulega eða samingur gangi í berhögg við þarfir barns.

Alveg sé því ljóst að dómstóla bresti lögsögu til að ákveða meðlagsfjárhæð, þótt þeir séu bærir til að fjalla um hver áhrif það hafi á efni samningsins að öðru leyti að tilhögun meðlagsgreiðslna sé breytt. Það væri því með öllu út í hött og andstætt lögum ef stjórnvöld synjuðu að taka til umfjöllunar og úrlausnar beiðni um breytingu á áður gerðum samningi um framfærsluleyri með börnum skv. heimild í 22. gr. barnalaga, ef því væri borið við að eignaskipti hafi blandast inn í ákvörðun meðlagsgreiðslna eða fram kæmi í samhengi að svo hafi verið gert.

Stefnandi staðhæfi að eignaskipti hafi blandast inn í ákvörðun meðlags í skilnaðarsamningi hans og stefndu Kolbrúnar. Í samningnum séu skilmerkilega aðgreind eignaskipti milli hjónanna og greiðsla framfærsluleyris með börnunum. Staðhæfingar um að fyrirframgreiðslu arfs til barnanna af hálfu þeirra beggja eigi að skoða sem meðlagsgreiðslu af hans hendi sé fráleit og án lagastoðar. Að öðru leyti sé ekki til að dreifa í samningnum afhendingu eigna til barnanna.

Þá haldi stefnandi því fram að ráðuneytinu hafi verið óheimilt að taka málið til meðferðar á þeim grundvelli að það hefði fyrst átt að koma til umfjöllunar á lægra stjórnstigi og sú úrlausn væri síðan kæranleg til dómsmálaráðuneytisins.

Í barnalögum sé hugtakið „valdsmaður“ hvergi skilgreint né kveðið á um,

hver fjalla skuli um beiðni skv. 22. gr. barnalaga um breytingu á umsömdum framfærslueyri. Í samræmi við áratugalanga venju hafi ráðuneytið fjallað um málið, þar sem um hafi verið að ræða framfærslueyri sem ákveðinn hafi verið í tilefni lögskilnaðar og ekkert í barnalögunum renni stoð undir að löggjafinn hafi ætlað að skipa málum að þessu leyti á nýjan veg. Stefnandi búi við þann misskilning að óheimilt sé skv. 22. gr. barnalaga að breyta meðlagsákvörðun, nema því aðeins að aðstæður hafi breyst. Samkvæmt þeirri grein geti valdsmaður jafnframt kveðið á um framfærslueyri á annan veg en staðfestur samingur standi til, telji hann að samningur gangi í berhögg við þarfir barns.

Ljóst sé að samningurinn hafi ákveðið lægri meðlagsfjárhæð en valdsmaður hefði úrskurðað stefnanda til að greiða, þegar menntun hans og staða sé virt, hefði málið komið til úrskurðar að þessu leyti hjá stjórnvöldum við lögskilnað. Sé litið til tekna stefnanda síðustu tvö árin og reyndar allar götur frá skilnaði og félagslegra aðstæðna hans, sé alveg ljóst að hann uppfylli ekki framfærsluskyldur sínar að lögum gagnvart börnum sínum, eins og þau eigi rétt til, með greiðslu á einföldu meðlagi, þó slíkt kynni að vera fullnægjandi framfærsluefnd hjá tekjulágum almennum verkamanni. Samningurinn gangi því augljóslega í berhögg við þarfir barnanna. Tækifærisgjafir stefnanda breyti engu um þennan annmarka á samningum.

Staðhæfingum stefnanda um formgalla á úrskurðinum sé harðlega mótmælt sem röngum, órökstuddum og vanreifuðum. Stefnandi hafi fengið tækifæri til og hafi tjáð sig um beiðni meðstefndu Kolbrúnar. Engum gögnum hafi verið leynt fyrir honum. Eftirtalin gögn hafi verið til staðar í ráðuneytinu og liggi þau öll frammi í máli þessu, bls. 2 grg.: leyfisbréf til lögskilnaðar (dskj. nr. 5), endurrit úr hjónaskilnaðarbók Garðakaupstaðar (dskj. nr. 15 og 16), sáttavottorð (dskj. nr. 17), skilnaðarkjarasamningur (dskj. nr. 3). Bréf meðstefndu Kolbrúnar ásamt útreikningum (dskj. nr. 6). Vottorð Tryggingastofnunar ríkisins (dskj. nr. 18), skattframtöl meðstefndu Kolbrúnar 1983 og 1984 (dskj. nr. 19 og nr. 20). Bréf dómsmálaráðuneytisins til stefnanda dags. 12/4 1984 og 8/5 1984 (dskj. nr. 7 og nr. 21). Bréf stefnanda dags. 11/5 1984 (dskj. nr. 8) ásamt fylgiskjölum (öllum á dskj. nr. 9): skattframtöl 1979-1984, kvittanir f. meðlagsgreiðslum jan. - mars 1979, kvittanir f. skipulagsgjaldi og kvittanir f. hljómflutningstækjum. Úrskurðurinn sé auðskiljanlegur og rökstuddur á þann hátt sem venja standi til um slíka úrskurði. Að lögum séu ekki gerðar frekari kröfur.

Stefnandi byggi ennfremur á því að regla barnalaganna samrýmist ekki „lagahugtaki" stjórnarskrárinnar og sé andstæð þrískiptingu valdsins og beri að ógilda lagasetninguna. Nánari útlistun af hálfu stefnanda á því hvaða skilning hann leggi í „lagahugtak" skorti, en með engu móti fáist séð að þessi rök hans hafi neina stoð og séu reyndar fráleit. Misskilnings

gæti hjá stefnanda að dómstólar ógildi lagasetningu sem andstæð sé stjórnarskrá. Til þess hafi þeir ekki lögsögu, þó þeim séu gagnvart slíkri löggjöf tiltæk úrræði sem leiði til svipaðrar niðurstöðu, þar sem dómstólar virði þau að vettugi sem réttarheimild.

Sú staðhæfing stefnanda um að dómsmálaráðuneytið hafi hallað á yngsta son stefnanda, Örn Haukstein, bæði að því er taki til arfs og meðlags, sæti furðu. Stefnanda megi vera um það kunnugt að enginn sé bær til að ákveða eða greiða því barni fyrirfram arf eftir hann nema hann sjálfur. Sé á það barn hallað í því tilliti, þá sé það vegna þess að stefnandi halli á það sjálfur. Um meðlag sé það að segja að ráðuneytið úrskurði ekki breytingar á ákvörðuðu meðlagi ex officio, en beiðni um breytingu á þeirri ákvörðun hafi ekki komið fram frá þar til bærum aðilja. Sé stefnanda í raun umhugað um að ekki sé hallað á þetta barn hans í þessu tilliti, fáist ekki annað séð en hann geti vandræðalaust kippt því í liðinn með samkomulagi við forráðamenn þess barns.

Krafa um ómerking ummæla, sem fram komi í stefnu, byggist á því að ummæli þessi séu ósönn og ósæmileg.

III.

Stefnandi flokkar málsástæður sínar í fjóra meginþætti, og verður hér fjallað um hvern þátt fyrir sig, eins og þeir koma fyrir í stefnu.

1) Stefnandi heldur því fram að með 20. gr. barnalaga nr. 9/1980, sbr. 24. gr. s.l., telji dómsmálaráðuneytið sig hafa fengið dómsvald til að kollvarpa samningum um stórvægileg fjárhagsatriði aðilja. Skilningur stefnanda er hins vegar sá að dómsmálaráðuneytinu beri samkvæmt lögum að vísa slíkum ágreiningsefnum um meðlög til afgreiðslu dómstóla, enda hafi við eignaskipti aðilja verið tekið fullnaðartillit til framfærsluþarfar og framfærsluskyldu.

Fyrir liggur að aðiljar gerðu með sér skilnaðarsamning við lögskilnað, þar sem m.a. var kveðið á um framfærslu barna þeirra, sbr. dskj. nr. 3, og kom því ekki til þess að kveðinn væri upp meðlagsúrskurður á því stigi. 20. gr. barnalaga, sem stefnandi vísar til, á því ekki við í þessu tilviki, heldur 22. gr. sbr. 24. gr. s.l., sem fjallar um heimild til að breyta staðfestum samningi um framfærslueyri, og er vísað til þeirrar greinar í úrskurði dómsmálaráðuneytisins sem hér er deilt um. Skilyrði 22. gr. til þess að breyta megi slíkum samningi eru þau að valdsmaður telji að aðstæður hafi breyst verulega eða samningur gangi í berhögg við þarfir barns. Valdsmaður hefur því ótvíræða lagastoð til þess að endurskoða og breyta umsömdum framfærslueyri. Ákvæði um að málinu skuli háttað á annan veg, ef talið sé að við eignaskipti hafi verið fullnægt að einhverju leyti eða öllu framfærsluskyldu, er ekki að finna í lögum. Verður því ekki fallist á þennan skilning stefnanda.

2) Stefnandi telur að 20., 22. og 24. gr. barnalaga brjóti í bága við 2. gr. stjónarskrárinnar um þrískiptinu ríkisvaldsins.

Barnalög nr. 9/1981 eru sett á stjórnskipulegan hátt. Sambærileg ákvæði við 20., 22. og 24. gr.laganna var að finna að meginstefnu til í eldri lögum. Stefnandi hefur ekki fært að því haldbær rök á hvern hátt lagaákvæði þessi brjóta í bága við ofangreint stjórnarskrárákvæði og er því ekki fallist á þennan skilning stefnanda.

3) Stefnandi heldur því fram að virtar hafi verið að vettugi grundvallarreglur stjórnarfarsréttar um málsmeðferð sem hann telur nánar upp í stafliðum a-e) hér að framan.

a-b) Stefnandi heldur því fram að aðiljum hafi eigi verið gefinn kostur á að gæta réttar síns með nægilega tryggum hætti og að leynd hafi hvílt yfir gögnum.

Við yfirheyrslur fyrir dómi þann 6. desember sl. skýrði stefnandi svo frá, að hann hefði fengið bréf frá ráðuneytinu, þar sem hann hefði verið boðaður í ráðuneytið og gert að hafa meðferðis skattskýrslur. Hafi krafa stefndu Kolbrúnar um hækkun meðlags komið fram í bréfinu. Þá kom fram að stefnanda var kynnt greinargerð konunnar, dskj. nr. 6, og honum var jafnframt gefinn kostur á að leggja fram greinargerð, sem hann og gerði, sbr. dskj. nr. 8, og er honum þar gefinn kostur á að tjá sig um kröfur konunnar og gera grein fyrir félagslegum og fjárhagslegum högum sínum. Ennfremur kveðst hann hafa rætt við fulltrúa í ráðuneytinu.

Í greinargerð stefnda dómsmálaráðherra eru talin upp þau gögn sem til staðar voru í ráðuneytinu er úrskurður var upp kveðinn, og hefur það ekki verið véfengt af hálfu stefnanda undir rekstri málsins.

Af framansögðu þykir sýnt að stefnanda var gefinn kostur á að gæta réttar síns og kynna sér gögn sem frammi lágu.

c) Í barnalögum nr. 9/1981 er ekki kveðið sérstaklega á um að úrskurðir um breytingu á framfærslueyri skuli vera rökstuddir. Hins vegar verður að gera þær kröfur, þegar svo mikilvægum málum er ráðstafað, að aðiljum megi vera ljóst af úrskurðinum á hverju hann byggir. Í umdeildum úrskurði er gerð stutt grein fyrir kröfu konunnar og á hverju hún byggir, svo og andmælum mannsins og vísað til laga. Þá er gerð stutt grein fyrir tilhögun meðlagsgreiðslna skv. skilnaðarsamningi. Í niðurstöðu segir síðan: „Að athuguðu máli og með vísan til 22. gr. barnalaga nr. 9/1981 er hér með ákveðið ...“.

Telja verður að stefnanda megi vera nægilega ljóst á hverju úrskurðurinn er byggður, enda hefur komið fram að honum voru ljós þau gögn sem stuðst var við svo og kröfugerð konunar. Þykir úrskurðurinn, eins og hann liggur fyrir, nægilega rökstuddur. Hins vegar ber málatilbúnaður stefnanda það með sér að misskilnings gæti hjá honum varðandi lagaákvæði það sem heimilar breytingu á samingi um skilnaðarkjör. Stefnandi vísar í 20. gr.

barnalaga eins og áður greinir, en í úrskurðinum er skýrt tekið fram að stuðst sé við 22. gr. laganna, þar sem m.a. kveðið er á um að nægilegt sé að samningur teljist ganga í berhögg við þarfir barna. Er ljóst að úrskurðurinn byggir á því atriði.

d) Samkvæmt 24. gr. barnalaga lýtur ákvörðun á framfærslueyri með börnum við skilnað foreldra ákvæðum IV. kafla laganna eftir því sem við getur átt. Stefnandi byggir á því að samkvæmt 3. mgr. 16. gr. laganna hafi málið eigi sætt umfjöllun réttra stjórnvalda. Grein þessi hljóðar svo: „Aðiljar þeir, er greinir í 23. gr. 2. mgr., geta skotið úrskurði valdsmanns um meðlag til dómsmálaráðuneytisins innan 3 mánaða frá því að úrskurður gekk. Úrskurður ráðuneytisins er fullnaðarúrskurður um fjárhæð meðlags." Ekki verður fallist á það, að 2. mgr. 23. gr. eigi við um aðilja þessa máls, þar sem sérstakt ákvæði er um breytingu á framfærslusamningi í 22. gr. laganna, sbr. það sem áður segir. Er því ekki fallist á þessa málsástæðu stefnanda.

e) Fallast má á það með stefnanda að formskilyrða 1. mgr. 16. gr. l. nr. 9/1981 hafi ekki verið nægilega gætt í úrskurðinum, og er það ámælisvert. Hins vegar þykja ekki efni til að ógilda úrskurðinn af þeim sökum, þar sem líta verður svo á að aðiljar séu í honum nægilega tilgreindir þannig að ekki verði um villst við hverja sé átt.

4) Varðandi gildistöku úrskurðarins segir svo í niðurstöðu hans: „Að athuguðu máli og með vísan til 22. gr. barnalaga nr. 9/1981, er hér með ákveðið ...". Síðan segir: „Meðlagið greiðist fyrirfram 1. hvers mánaðar en áfallið meðlag þegar í stað." Samkvæmt orðanna hljóðan er kveðið svo á í úrskurðinum að meðlagið ákveðist frá uppkvaðningardegi hans 19. júní 1984. Úrskurðurinn er því ekki óljós að niðurstöðu til.

Í stafliðum a-e), sem stefnandi fellir undir fjórða þátt málsástæðna sinna, rekur hann ýmsa efnisannmarka sem hann telur vera á úrskurðinum og valdi því að hann beri að ógilda.

Samkvæmt staflið a) virðist stefnandi byggja á því, að ekki sé unnt að breyta samkomulagi um meðlagsgreiðslur, nema sýnt sé fram á að hagir foreldra eða barna hafi breyst, sbr. það sem segir um meðlagsúrskurð í 20. gr. barnalaga.

Áður hefur verið fjallað um þetta atriði og er vísað til þess.

Eins og fram kemur undir málsástæðu 3 hér að framan, þykir upplýst að stefnandi fékk tækifæri til að koma að öllum gögnum og skýra mál sitt, áður en úrskurður var upp kveðinn, og að farið var að lögum við uppkvaðningu hans. Vangaveltur stefnanda um frjáls framlög hans til barnanna, skertan erfðarétt yngsta barns stefnanda af síðara hjónabandi, svo og samanburður við tekjur löglærðs fulltrúa hjá ríkinu eru ekki til þess fallnar að ógilda beri úrskurðinn.

Með vísan til framanritaðs ber að sýkna stefndu af öllum kröfum stefnanda í máli þessu.

Eftirfarandi ummæli stefnanda bls. 10 í stefnu: „látið hafi verið undan undirróðri pólitísks þrýstihóps“ eru ósönnuð og þykja ósæmileg og ber að ómerkja þau. Eftirfarandi ummæli bls. 7 í stefnu: „Er slíkur úrskurður ráðuneytinu til hinnar mestu hneisu“, eru óviðeigandi og málinu í sjálfu sér óviðkomandi, en ekki þykja efni til að ómerkja þau.

Eftir atvikum þykir rétt að málskostnaður falli niður.

Gjafvarnarkostnaður stefndu Kolbrúnar, kr. 60.000,00, greiðist úr ríkissjóði og rennur til skipaðs talsmanns hennar, Helga V. Jónssonar hrl.

Sigríður Ólafsdóttir borgardómari kvað upp dóm þennan.

Dómsorð:

Stefndu, Kolbrún Ingimarsdóttir, persónulega og fyrir hönd ófjárráða barna sinna, Hrannar, Ingimars Arnar, Ingólfs Rúnars og Guðrúnar og dómsmálaráðherra og fjármálaráðherra f.h. ríkissjóðs, skulu vera sýkn af öllum kröfum stefnanda, Ingólfs Arnarsonar, í máli þessu.

Málskostnaður fellur niður.

Gjafvarnarkostnaður stefndu Kolbrúnar Ingimarsdóttur, kr. 60.000,00 greiðist úr ríkissjóði og rennur til skipaðs talsmanns hennar Helga V. Jónssonar hrl.